HUSZPO HRVATSKA UDRUGA STRUČNJAKA ZAŠTITE PRIRODE I OKOLIŠA

TREĆA REGIONALNA KONFERENCIJA O PROCJENI UTJECAJA NA OKOLIŠ
THIRD REGIONAL CONFERENCE ON ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT
Vodice, Hrvatska / Croatia • 13.-16. rujna 2017. / September 13th-16th, 2017

THREE THESES ON THE NEED FOR RADICAL CHANGES IN THE RATIONAL-TECHNICAL MODEL IN ENVIRONMENTAL DECISION-MAKING

TRI TEZE O POTREBI RADIKALNE PROMJENE RACIONALNO-TEHNIČKOG MODELA ODLUČIVANJU O ZAŠTITI OKOLIŠA

Andreja Pavlović• *Hauska i Partner d.o.o., Ilica 246a, Zagreb, Hrvatska*

Sudjelovanje javnosti u odlučivanju o zaštiti okoliša

10. načelo
Problemi okoliša najbolje se rješavaju sudjelovanjem svih građana, na odgovarajućoj razini. Na državnoj razini svaki pojedinac ima odgovarajući **pristup informacijama** o okolišu koje su u posjedu tijela vlasti, uključujući i informacije o opasnim tvarima i djelatnostima u svojim zajednicama, kao i mogućnost **sudjelovanja u procesima odlučivanja**.

Sudjelovanje javnosti u procesima odlučivanju o zaštiti okoliša osmišljeno je u okviru **racionalno-tehničkog modela odlučivanja:** procjene utjecaja na okoliš, prostorno i strateško planiranje, planiranje upravljanja resursima, izrada planova, programa i propisa o zaštiti okoliša.

Racionalna osnova za donošenje odluka: znanstvena procjena i predviđanje mogućih utjecaja objektivni su i točni, racionalni pristupi dovode do kvalitetnijih odluka, a javnost će kad joj se predstave utjecaji vjerovati stručnjacima i znanstveno utemeljenim informacijama.

Ograničenja racionalno-tehničkog modela odlučivanja

Javnost u odlučivanje o zaštiti okoliša unosi **svoje razumijevanje utjecaja i mogućih rizika**, **osobna uvjerenja i prethodna iskustva, pozitivna i negativna** (i s društvom u cjelini), predrasude, strahove i zabrinutosti.

Utjecaji koji su ocijenjeni **prihvatljivima** iz znanstvene i stručne perspektive **ne moraju nužno izgledati prihvatljivo** iz perspektive ljudi i organizacija koji sudjeluju u različitim postupcima.

Prva teza – društvo rizika promijenilo je način razumijevanja rizika

Društvo rizika oblikuje jezik znanosti i tehnologije koji isključuje i otuđuje javnosti iz donošenja odluka.

Rizici danas su globalni i lokalni – *'glokalni'* i ni jedna država ne može eksternalizirati rizik.

„Razgovor o riziku počinje tamo gdje povjerenje u našu sigurnost i vjera u napredak završavaju"

Rizike danas više ne možemo svoditi na njihovu **tehničku i kvantitativnu dimenziju**, već se u odlučivanju u obzir moraju uzimati **emocije, vrijednosti i percepcije javnosti**, kao i utjecaj politike i medija.

Društvo rizika je **društvo ambivalentnosti** koje traži preispitivanje racionalno-tehničkog modela odlučivanja i oblikovanje novog modela koji će omogućiti prevladavanje temeljnog paradoksa koji prati sudjelovanje javnosti u odlučivanju o zaštiti okoliša.

Druga teza – javnost sudjeluje u odlučivanju o zaštiti okoliša na temelju prethodno usvojenih okvira

Ljudi razmišljaju u okviru **nesvjesnih struktrura** koje koriste kao interpretativno sredstvo, a može ih se razumjeti i kao svojevrsne **okvire**, sheme, obrasce, ideje, naracije, **„kognitivne prečace“** koji pojedincima služe za objašnjavanje složenih informacija na suvisao i razumljiv način, pomoć u **interpretaciji svijeta** i predstavljanju te interpretacije drugim ljudima i donošenju odluka .

Da su naša uvjerenja *jedina* istina	Da se ta istina podrazumijeva, sama po sebi
Da se naša uvjerenja temelje na pravim (stvarnim) podacima	Da su podaci koje smo odabrali pravi (stvarni) podaci

Prevladavajuća komunikacija s javnošću u okviru racionalno-tehničkog modela **analitički je usmjerena** i temelji se na **apstraktnim simbolima, riječima i brojevima, tabličnim i grafičkim prikazima**, koje se ne pokušava dovesti u kontekst relevantnog neposrednog iskustva ljudi. Sudionici javnih rasprava, jedni drugima, na svjesnoj i nesvjesnoj razini, suprotstavljaju ne samo **znanstvene informacije koje različito tumače**, već i svoja uvjerenja, vrijednosti i interese

Okvir na svjetskoj razini	Tip retorike	Okvir u području gospodarenja otpadom	Tip retorike
Moralnost / etika	Pitanje ispravnog i neispravnog, poštovanje etičkih ili vjerskih uvjerenja, planetarnih granica, ispravljanje nepravdi	Žrtvovanje i umanjivanje važnosti	Naglašava se lokalni identitet i potreba za očuvanjem njegovih vrijednosti i prirodnih bogatstava. Narušava se kvaliteta života, nepošteno se nameće žrtvovanje jednog dijela zajednice za dobrobit na nacionalnoj razini.
Znanstvena / tehnička neizvjesnost	Odlučivanje je pitanje razumijevanja znanstvenika o poznatom i nepoznatom, argumenti kojima se poziva na konsenzus znastvenika ili ga sepreispituje, pozivanje na znanstveni autoritet, krivotvorenje ili uzajamne recenzije znanstvenika kako bi definirali kriteriji za odlučivanje	Nedostatak povjerenja u tehnologiju i stručnjake	Tehnološka rješenja su zastarjela; iako su suvremena tehnološka rješenja nisu dovoljna za zaštitu ljudskog zdravlja. Strah za zdravlje najčešći je uzrok protivljenja. Stručnjaci služe da bi zadovoljili proceduru, nemaju značajan utjecaj. Ti stručnjaci su znanstveno nepismeni ili nepošteni jer ignoriraju dubiozne slučajeve pojedinih tehnoloških rješenja. Pozivanje 'svojih stručnjaka' umjesto 'stručnjaka plaćenika'.
Pandorina kutija / fatalizam	Pozivanje na predostrožnost s obzirom na moguće utjecaje ili katastrofe. Tehnologija se doživljava kao nešto 'izvan kontrole', Frankensteinovo čudovište, ili fatalizam, put je zacrtan i nema povratka nazad	Industrijalizacija okoliša	Isticanje negativnog utjecaja ili pogubnosti za okoliš i zdravlje uz korištenje riječi poput „koktel otrova“, „toksičan“ i „ekocid“, „ekološka katastrofa nesagledivih posljedica“.
Odgovornost prema javnosti / upravljanje	Odluka je donesena u interesu javnosti ili zbog zadovoljavanja privatnih interesa, naglasak na pravednosti, transparentnosti, preuzimanju odgovornosti, kontrola koja uključuje odgovorno korištenje ili zloupotrebu stručnih mišljenja u odlučivanju, politizacija (negdje završavate s točkom, negdje ne)	Nedostatak povjerenja u vlast / Pravo građana da sudjeluju u donošenju odluka / Jezik uvrijeđenosti i isključenosti	Politika služi da bi zavadila građane i dobila ono što njoj odgovara. Vladajući ne sudjeluju u dijalogu. Postupci se provode ili dovršavaju bez sudjelovanja javnosti. Osjećaj isključenosti iz donošenja odluka ili nemogućnosti da se uopće dobije prilika za sudjelovanje u donošenju odluka, podcjenjivanje građana. Prazna obećanja i nedostatak konkretne akcije. Uporno guranje i nametanje projekata, uz kršenje zakona i zaobilaženje struke u širokom luku.
Sukob / strategija	Šire igre moći između elita, isticanje tko je u prednosti ili gubitnik u debati, istraživanjima javnog mnijenja ili alokaciji javnih sredstava. Naglasak na borbi osobnosti ili grupa, strategije i taktike uključenih i kako oni igraju politički	Jezik konflikta, rata i obrane	Spuštanje na razinu sukoba, spominjanje Domovinskog rata da bi se naglasilo „nismo se za ovo borili“. Pozivanje na proteste, blokade, građanski neposluh i poduzimanje radikalnih akcija. Dosljedno inzistiranje na samo jednom mogućem rješenju problema, potpuno odbacivanje svih drugih opcija , 'ili' – 'ili'.
Društveni napredak	Udio u unapređenju kvalitete života ili pronalaženju rješenja. Alternativno, harmoničan život u skladu s prirodom, održivost, usklađenost, kvaliteta života	Ekološki koncept gospodarenja otpadom	Dosljedno zagovaranje ekološkog koncepta zasnovanog na obnovljivosti i održivosti koji omogućuje daleko veći broj radnih i ekonomski samoodrživih mjesta.
Gospodarski razvoj / konkurentnost	Razvoj i investicije, tržišne koristi ili rizici, zaštita lokalne, nacionalne ili globalne konkurentnosti	Promašene investicije	Besmisleno i nepotrebno rasipanje novaca građana i promašene investicije u zastarjela tehnološka rješenja.
Srednji put / alternativni put	Pronalaženje kompromisa, treći put između sukobljenih uvjerenja i opcija	Nije pronađen	

Treća teza – bolje informiranje i edukacija laičke javnosti nisu dovoljni da bi se osiguralo prihvaćanje 'spornih' tehnoloških rješenja

Sudjelovanjem javnosti u odlučivanju o zaštiti okoliša dolazi do sraza između **„objektivne tehničke racionalnosti donositelja odluka“** i **„loše informirane, emocionalne i iracionalne javnosti”.**

Rješenje se traži u **boljem informiranju i edukaciji** kako bi se javnost informiralo o 'spornim' tehnološkim rješenjima i osiguralo njihovo razumijevanje i prihvaćanje.

Razdoblje	Uočeni problemi	Prijedlozi rješenja
Znanstvena pismenost 1960. do 1985.	• Deficit javnosti • Znanje	• Pismenost • Edukacija
Razumijevanje javnosti nakon 1985.	• Deficit javnosti • Stavovi	• Znanje i stavovi • Promjena ponašanja
Znanost i društvo 1990. – danas	• Manjak / kriza povjerenja • Deficit znanstvenika • Načini razumijevanja publike	• Sudjelovanje • Dogovaranje • „Anđeli“ medijatori • Evaluacija utjecaja

Source: Oxford Dictionaries

post-truth

adj. Relating to or denoting circumstances in which objective facts are less influential in shaping public opinion than appeals to emotion and personal belief:

'in this era of post-truth politics, it's easy to cherry-pick data and come to whatever conclusion you desire'

'some commentators have observed that we are living in a post-truth age'

PA

Zaključak

Napori za poboljšanje djelotvornosti postupaka sudjelovanja javnosti odvijaju se **u okviru racionalno-tehničkog modela odlučivanja**, ali **sudjelovanje javnosti** koje je osmišljeno u ovog modela odlučivanja **ne ublažava strahove**, već **produbljuje sukobe, paralizira i/ili značajno usporava donošenje odluka, znatno smanjuje kvalitetu donesenih odluka i uzrokuje daljnje urušavanje povjerenja.**

Suštinski preispitati ograničenja i dosege sudjelovanja javnosti u okviru racionalno-tehničkog modela odlučivanja u zaštiti okoliša.

Preispitivanje mora biti **transdiciplinarno** jer samo takav pristup može omogućiti uvid u svu složenost problema koji prate sudjelovanje javnosti, uzeti u obzir raznolike i suprotstavljene percepcije o uzrocima i rješenjima problema, povezati disciplinarno i neformalno (prešutno) znanje te **predložiti novi model** koji će u obzir uzeti svu **složenost današnjih problema, nesigurnosti koje je donijelo društvo rizika, kao i vrijednosna pitanja**.